

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.26 (3194) ●

● ЧАЦВЕР, 15 ЛІПЕНЯ, 2010

ШТОГЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

Такая нечаканая электрычнасць
Стар. 2

Яскравы след гераічнага Грунвальда
Стар. 3

Пленэр у глыбінцы, альбо Свято сяброўскіх вачэй
Стар. 4

СПАДЧЫНА

З часоў Гедыміна

Вялікі князь, які заснаваў Лідскі замак, наўрад ці мог здагадацца, што гэту крэпасць чакае доўгае жыццё

Віктар Корбут

Усе іншыя цвярдзілі Гедыміна — у Крэве, Мядзінкай — на жаль, дайшлі да нашых дзён у руінах. А Лідская ўжо чвэрць стагоддзя як рэстаўраецца. Да свята «Дажынкі», якое пройдзе ў верасні, абнаўляюцца фасады замка, закладзенага ў 1323 годзе, робяцца рэканструкцыі колішніх пабудоў у двары.

Ад будоўлі да перабудовы

Раскопкі ў Лідскім замку правялі яшчэ ў 70-я. Потым зрабілі праект аднаўлення яго першапачатковага выгляду, і справа пайшла. У 1986-м там чакалі першых наведвальнікаў. Але вясной з заходняга боку цытадэлі абвалілася паўмура: бо цэглу клалі ў люты мароз і раствор дрэнна змацаваў яе...

Да 1992 года паспелі дабудаваць адну вежу. Але калі ў 2006-м я прыехаў у Ліды, вежа была зачынена: ішоў рамонт. Тым часам ужо ў 2005 годзе ў двары Гедымінавай крэпасці адбыўся першы рыцарскі фест, у 2007-м — другі. У вежу пераехаў музей, крэатыўныя энтузіясты сталі разыгрываць у цытадэлі тэатралізаванае шоу «Вяселле караля Ягайлы». І ў Ліды паехалі турысты, жыццё вярнулася ў сямісотгадовыя сцены.

Аднак заходні мур усё яшчэ патрабаваў рэстаўрацыі, другая вежа не была дабудавана. Гарадскія ўлады спадзяваліся, што

фэст і турысты прынясуць грошы — тады можна будзе ўзнавіць рэстаўрацыю. Аднак сродкаў не хапала.

Ёсць праект

Цяпер дакладна вядома: крэпасць зноў адкрыецца на «Дажынкі». А яшчэ ў 2006-м планавалі, што тое будзе ў 2012-м.

Замкавы двор закрыты: там гаспадарца будаўнікі. «Аднаўляецца заходняя сцяна, — прасвятляе сітуацыю Яраслаў Мікавоз, намеснік старшыні Лідскага райвыканкама. — Здымаецца муроўка савецкага часу з недабудаванай вежы. Драўляная галерэя, якая праходзіць па сценах, аднаўляецца — усё гэта супрацьварыйныя работы, і яны ўжо завяршаюцца».

Паводле праекта рэстаўрацыі замка, распрацаванага ў інстытуце «Мінскпраект», прывядуць у належны выгляд усе сцены і абедзве вежы крэпасці. Акрамя таго, у двары адновяць кузню, дом для вояў, два калодзежы — сляды гэтых пабудоў знайшлі яшчэ ў 70-я гады. У галоўнай, «музейнай» вежы адрамантуюць лесвічныя маршы, а недабудаваную вежу, нарэшце, даведдуць да канца: там размесціцца кавярня і сувенірная крама.

Адна дэталі: па цэгле праходзіў тэндар, — яна будзе марозатрывалая і адпавядаць стылю XIV стагоддзя.

Сёння ў двары Гедымінавай крэпасці праводзяцца гістарычныя імпрэзы

Шпацыр па Грунвальдскай

У жніўні ў Лідзе атрымаюць новыя назвы чатыры вуліцы. Антон Глаўніцкі, намеснік старшыні Лідскага райвыканкама, падкрэсліў, што гэта — ініцыятыва грамадскіх арганізацый, праект ужо ўзгоднены з Міністэрствам культуры. З 1 жніўня ў Лідзе пачнуць мяняць шыльды, каб жыхары і госці горада маглі прагуляцца па Замкавай вуліцы і бульвары Гедыміна. Вуліца Грунвальдская з’явіцца на участку вуліцы Энгельса — ад Савецкай ля касцёла

да перасячэння з вуліцай Радзюка каля старых каталіцкіх могілак. Вуліца Замкавая зменіць сваю прапіску. Старыя дамы на былой Замкавай зносяць, і вуліца фактычна знікае.

Мясцовыя ўлады прапануюць перайменаваць у Замкавую вуліцу частку Камсамольскай ад Фарнага касцёла да вуліцы Перамогі. Пешаходная вуліца ад аўтавакзала да замка, якую у народзе называюць бульвар Чапаева, атрымае імя Гедыміна — легендарнага заснавальніка горада.

У гонар герояў-землякоў

Дзве памятныя алеі і два помнікі адкрыты ў Мінскай вобласці

Алеі ў раённых цэнтрах Узда і Чэрвень высаджаны як знак пашаны да заслужаных людзей, жыццё якіх можа быць прыкладам для іншых. У алеях па 18 дрэваў, яны закладзены ў гонар мясцовых жыхароў — Герояў Сацыялістычнай Працы, Савецкага Саюза і поўных кавалераў ордэнаў Славы. Там жа ўстаноўлены памятныя знакі. Адкрыццё алеяў у гарадах — частка ўрачыстасцяў з нагоды 66-х угодкаў вызвалення іх ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Дня Незалежнасці.

Увогуле ж святочныя мерапрыемствы прайшлі ва ўсіх раёнах Міншчыны: ускладанні вяноў, кветак да помнікаў загінулым воінам, канцэрты, спартыўныя спаборніцтвы, урачыстыя мітынгі... З іх найбольш значныя акцыі — у мемарыяльных комплексах "Хатынь" і "Курган Славы". Жыхары Вілейкі і Валожына на пачатку ліпеня зладзілі юбілей гарадоў: ім адпаведна 550 і 610 гадоў. У Вілейцы адкрылі і два памятныя знакі: "Дружба народаў" прысвечаны гарадам-пабрацімам, і "Терб Вілейкі".

Дарэчы, сяброўства нашага народа з іншымі гартавалася і ў ваенную пару: звыш 1 мільёна 300 тысяч выхадцаў з Беларусі ўдзельнічалі ў бітвах пад Масквой, Сталінградам і Курскам, вызвалялі Каўказ, Украіну, усходнееўрапейскія дзяржавы, штурмавалі Берлін.

АСОБА

“І цяпер гучаць тыя песні мне...”

Родныя мясціны, родная мова давалі пісьменніку Уладзіміру Дубоўку сілы, каб выстаць у час нялёгкіх жыццёвых выпрабаванняў

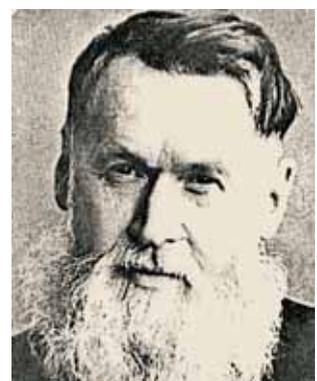
Уладзімір Дубоўка — старэйшы беларускі паэт, адзін з лідараў маладой нацыянальнай літаратуры першай паловы XX стагоддзя, таленавіты вучань Янкі Купалы. Між іншым, пясняр, верачы ў вялікую будучыню малодшага ка-

легі, жартам называў сябе Дзяржавіным, а яго — Пушкіным... Сёлета для Дубоўкі год юбілейны: Уладзімір Мікалаевіч нарадзіўся 2 (15) ліпеня 1900 года ў вёсцы Агароднікі Пастаўскага раёна. Пра гэтае паселішча ён пісаў ва ўспамінах, такія звесткі

падаюцца ў даведніках. Аднак некаторыя мясцовыя жыхары сцвярджаюць: паэт нарадзіўся ў Манькавічах, у хаце, што стаяла амаль у цэнтры вёскі. Хто ж мае рачыню і чаму розніцца сведчанні? Відаць, справа ў тым, што сям’я Дубоўкаў, калі

нарадзіўся будучы паэт, сапраўды жыла ў Манькавічах: там бацька паэта Мікалай працаваў на бровары ў князя Друцкага-Любецкага. Пэўна, і пачатак жыцця Уладзімір правёў у гэтым мястэчку. А вось пабачыў ён свет у Агародніках, у хаце,

дзе на той час жылі ягоныя дзядуля і бабуля па бацькавай лініі. Так што Агароднікі і Манькавічы можна лічыць раўнапраўнымі радзімамі паэта. Калі ўважліва чытаць кнігу ўспамінаў У. Дубоўкі “Пялёсткі”, то можна заўважыць: абедзве вёскі з

Уладзімір Дубоўка

іх ваколліцамі зрабілі вялікі ўплыў на яго асобу, сістэму жыццёвых каштоўнасцяў.
→ Стар. 3

ПА-ГАСПАДАРСКУ

Такая нечаканая электрычнасць

Пад Мінскам запушчана адзіная на постсавецкай прасторы ўстаноўка, якая перапрацоўвае звалачныя газы ў электраэнергію. У рэалізацыі праекту ўдзельнічаюць партнёры з Германіі, Аўстрыі і Швейцарыі.

Іда Ганчаровіч

Як і кожны вялікі горад, Мінск штодзень адпраўляе на звалкі сотні тон бытавога смецця, якое ўрэшце распадаецца там на сотні шкодных рэчываў. Бадай, самай небяспечнай спецыялісты лічаць газавую сумесь з метану, вуглякіслага газу і вадароду: непрыемны пах, згубнае ўздзеянне на расліны, узмацненне так званага парніковага эфекту... А яшчэ ж ідуць са звалак у атмасферу і таксічныя злучэнні. Усё гэта падштурхнула шэраг краін выкарыстоўваць звалачны газ для атрымання цяпла і электраэнергіі.

Нядаўна такая ўстаноўка пачала працаваць і пад Мінскам, на палігоне бытавога смецця “Трасцянец”. Дырэктар прадпрыемства “Экарэс” Анатоль Колб сцвярджае, што “гэта — адзіная ўстаноўка на постсавецкай прасторы, якая дае магчымасць перапрацоўваць звалачны газ у электраэнергію”.

На палігон “Трасцянец”, пры Магілёўскай шашы, звозілася смецце на працягу 50 гадоў, цяпер гара на плошчы ў 24 гектары і вышынёй з дзевяціпавярховы гмах не расце: у 2007-м палігон закрыты. А 30 мільёнаў кубаметраў ады-

Атрымаць электрычнасць са звалкі “Трасцянец” дапамагае сучасная тэхніка

ходаў штогод даюць у атмасферу тысячы тон звалачанага газу. Летась было прынята рашэнне пусціць яго ў справу, перадалі для гэ-

тага палігон у арэнду нямецкаму кансорцыуму TelDaFaks. Паводле праекту ў “Трасцянец” ўсталююць аграгаты фірмы Deutz, на

якія будзе паступаць звалачны газ. Абсталяванне пастаўляе аўстрыйская фірма “The luT Group”. А фундатар праекту — швейцар-

ская кампанія TDF ecotech AG, яна мае намер укласці ў яго каля 6 мільёнаў еўра.

Ужо ўсталяваны і працуе ў пусканаладжвальным рэжыме адзін з трох аграгатаў — магутнасцю 1 мегават. Галоўны інжынер “Экарэса” Аляксандр Жукавец сказаў, што першая “звалачная” электраэнергія паступае нават у электрасетку. Калі ўсё пойдзе па плане, да канца года запрацуюць і два наступныя энергаблокі, якія будуць даваць за год звыш 20 мільёнаў кілават электраэнергіі.

А ці надоўга хопіць звалачных рэсурсаў? Аляксандр Жукавец патлумачыў, што па просьбе Мінскага гарвыканкама вучоныя з Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі правялі даследаванні двух палігонаў: “Трасцянец” і “Паўночны”. Паводле іх заключэнняў, смецце будзе “генерываць” звалачны газ на палігоне “Трасцянец” гадоў пятнаццаць, а на “Паўночным” — да 20-25 гадоў. Дарэчы, у Мінску штогод утвараецца каля 700 тысяч тон цвёрдых камунальных адходаў. І энергаблокі на сметніках дадуць не толькі танную электраэнергію, але і ачысцяць паветра ў мінскіх ваколіцах.

ЗЕМЛЯКІ

Год Казіміра Сваяка

У Вільнюсе, Спандах і Камаях ушанавана памяць беларускага святара і паэта

Адам Мальдзіс

Гэты чалавек шчыра служыў Богу, людзям, роднай мове. У знак памяці пра земляка 2010 год старшыня Астравецкага райвыканкама Адам Кавалька абвясціў у раёне Годам Казіміра Сваяка (1890—1926). Канстанцін Стэповіч (Казімір Сваяк — яго паэтычны псеўданім) нарадзіўся ў вёсцы Бараны (цяпер Барані) Спандаўскага сельсавета ў сям’і ляснічага, які служыў у землеўладальніцкай суседніх Шайкунаў — перадавых поглядаў людзей і дабрадзеяў Сволькенаў, шведаў па нацыянальнасці. Вучыўся ў Свянцянках і Вільні, закончыў у Пецярбургу духоўную семінарыю, адкуль быў накіраваны клерыкам у Камаі (цяпер Пастаўскі раён). Неўзабаве Казімір пераехаў бліжэй да бацькоў, у Ключаны. Там пачаў весці службу на беларускай мове, заснаваў у навакольных вёсках, у тым ліку ў Баранах, сем беларускіх школ, стварыў хор, драматычны гурток, для якога сам пачаў пісаць п’есы. Арганізаваў прыезд у Ключаны і Бараны віленскіх аўтара і выканаўцаў “Паўлінкі” на чале з Янкам Купалам і Паўлінай Мядзёлкай. І, галоўнае, стварыў асветнае таварыства “Сваякі” — праваобраз будучай “Грамады”, памяць пра якое жыве ў навакольных вёсках і цяпер. Польскія ўлады

спрабавалі за ўсё гэта святара арыштаваць, але ён як хворы на сухоты з’ехаў лячыцца ў Закапанэ. Памёр у Вільні, дзе і пахаваны на могілках Росы.

У айчынай літаратуры Казімір Сваяк вядомы як тонкі лірык, рамантык. Вершы яго, сабраныя ў зборнік “Мая ліра” (Вільня, 1924), — філасафічныя, глыбока духоўныя. Выдаў ён і “вясковую драму” ў 5-ці дзеях “Янка Канцавы”, а яшчэ “фантазію-містэрыюм, заснаваную на беларускай міфалогіі” “Купалле”, антыалагольнае вершаванае апавяданне “Чарку дай, браце...”, асветніцкую брашуру “Алкаголь”. Пасля смерці выйшлі яго дзённікавыя запісы “Дзея маёй мыслі, сэрца і волі”.

Пісьменнікам, а яшчэ кампазітарам, палітычным дзеячам, паслом польскага сейма быў малодшы брат Канстанціна — Альбін Стэповіч. І вось усё тое, што было створана братамі, сёлета пашыраецца, чытаецца ў бібліятэках, школах, святнях Астравецкага раёна. Вучні пісалі пра іх сачыненні. А загадчыца Спандаўскай бібліятэкі, вядомы краязнавец Іаланта Валуевіч, сваячка Стэповічаў, сабрала публікацыі за апошнія пяць гадоў, прысвечаныя Казіміру Сваяку, і выдала іх за свой кошт асобнай кнігай. Прэзентацыя выдання стала падзеяй у Спандах. Пачаўся ж год паездкай грамадс-

Казімір Сваяк

касці раёна ў Вільнюс, на могілкі Росы, дзе на магілы Канстанціна і Альбіна Стэповічаў былі ўскладзены кветкі, пасля чаго гучалі іх вершы.

У чэрвені Год Казіміра Сваяка выйшаў за межы Астравецкага раёна. Адбыліся ўрачыстасці ў Камайскім касцёле, дзе паэту ўстаноўлена мемарыяльная дошка. Пачынаючы службу, ксёндз Яцэк Хутман падкрэсліў, што ён стаіць на тым самым месцы, дзе 95 гадоў таму стаяў святар Стэповіч. Ад імя астраўчан прамаўлялі намеснік старшыні райвыканкама Віктар Свіла, Іаланта Валуевіч. Гучалі песні на словы братоў Стэповічаў самадзейных кампазітараў. А ў заключэнне грамадой выбраны месца для стэлы: ёй будзе ўвекавечана памяць пра знакамітых землякоў.

Год Казіміра Сваяка прадаўжаецца.

СУПОЛЬНАСЦЬ

“Бахар” доўжыць слухны дыялог

Туркмены, якія жывуць у Беларусі, стварылі культурна-асветніцкі фонд

Іван Ждановіч

Гэтая нацыянальная супольнасць упершыню праявіла сябе ў Беларусі: створаны Мясцовы культурна-асветніцкі фонд “Бахар” (“Вясна”). Дырэктар фонду, Чарыяр Керэкуліеў, нядаўна прыняты і ў Кансультацыйны міжэтнічны савет пры Упаўнаважаным па справах рэлігіі і нацыянальнасцяў на чарговым яго пасяджэнні.

Стварэнне фонду — працяг культурнага дыялогу паміж краінамі. Важным элементам у ім стала і кніга першага прэзідэнта Туркменістана Сапармурата Ніязова (Туркменбашы) “Рухнама”, выдадзеная ў 2003-м па-беларуску.

— “Наш Фонд “Бахар” заснаваны, каб садзейнічаць развіццю, умацаванню культурных і сацыяльных сувязяў паміж народамі Беларусі і Туркменістана, — расказаў Чарыяр Керэкуліеў. — Будзем весці культурную, асветніцкую дзейнасць, узаемаўзабагацацца нашай спадчынай. У тым ліку і адраджаць туркменскія і беларускія традыцыі, развіваць рамёствы, промыслы, вакальнае і харэаграфічнае мастацтва”. Дырэктар фонду лічыць важным спрыяць азнаямленню беларусаў, іншых народаў з культурнай спадчынай туркменаў: “Бо вядома ж: калі людзі лепш ведаць адзін аднаго — больш паважаюць і свае,

і іншыя нацыянальныя мовы, культуры, духоўныя каштоўнасці, урэшце нацыянальную годнасць тых, хто жыве побач”. Сам Чарыяр Керэкуліеў трапіў у Беларусь, “жадаючы свет паглядзець”, ды так і застаўся на гэтай зямлі. Займаецца бізнесам, яго жонка — беларуска, родам з Капыльшчыны, у сям’і двое дзяцей.

Колькі ж туркменаў цяпер у Беларусі? Стала жыве няшмат, пад 200-300 чалавек, і фонд “Бахар” створаны, што называецца, на вырасце. Бо цяпер пашыраюцца кантакты паміж Туркменістанам і Беларуссю ў сферы адукацыі: штогод у вышэйшых навучальных установах Гродна, Віцебска, Горака, Мінска вучыцца да трох тысяч грамадзян гэтай цэнтральна-азіяцкай краіны. Чарыяр адзначыў, што яго землякам у Беларусі жывецца камфортна, а дыпламы, якія яны атрымліваюць, вельмі каціруюцца ў Туркменіі. І ў наступным годзе, паводле заключанага міждзяржаўнага пагаднення, ужо за кошт туркменскай дзяржавы прадоўжыцца падрыхтоўка спецыялістаў, якія будуць сумесна з беларусамі будаваць і эксплуатаваць у Туркменістане комплекс па вытворчасці калійных угнаенняў. У гэтай справе, як вядома, у нас немалы досвед. Дарэчы, разведку і ацэнку вялікага радовішча правялі беларускія геологі.

АСОБА

“І цяпер гучаць тыя песні мне...”

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Агароднікі цяпер — вёска невялікая, з двума радамі хат абাপал вуліцы на пагорку непадалёк ад рачулки Аржоўка. Яна, упадаючы ў Мядзелку, утварае Сутокі, пра якія паэт згадвае ва ўспамінах. Паўднёвы край вёскі блізка да шашы Вільня—Полацк, паўночны выходзіць на дарогу Паставы-Калееўцы. Дубоўка пісаў: “Дзед меў трох сыноў, старэйшы — мой бацька, рана застаўся сіратаю, ад не вельмі салодкага жыцця пры мачысе падаўся ў рабочыя на бровары, дзе адарвала машына ўсе пальцы. Князь не даў ніякай дапамогі на калецтва”. Пазней князь усё ж такі дапамог яму ўладкавацца прадаўцом у краме. Хадзіў тры зімы ў школу, займаўся самаадукацыяй, ведаў нямецкую, яўрэйскую, польскую мовы. Характар меў лагодны, добры, гарэлки не піў, не курыў, не быў сквалны на грошы, а вучыў дзяцей (шэсць сыноў і адна дачка).

Маці паэта родам з Язоў, гэта ля возера Доўжа вярсты за тры ад Манькавічаў. Яе бацька пражыў 117 гадоў, меў шэсць дачок. Дубоўка згадваў: “Мая маці была непісьменная, але мела ясны прыродны розум, любіла беларускую мову, якой і навучыла мяне. Была вялікай працаўніцаю... Пачатковая мая адукацыя — начлег, млын, пасва кароў. Слухаў музыку азёрных хваль, няспынны шум бору, птушыныя спевы”. Адукацыю ж Дубоўка пачаў у Манькавіцкай пачатковай рускай школе з шасці гадоў, “каб не дурэў”. Настаўнікам быў К.У.Пашкевіч, чалавек неблагі, але метадаў адзін: “кут” і дубовая лінейка.

Маленства У. Дубоўкі цесна звязана з Манькавічамі. Тут ён гуляў з сябрамі, наведваў нядзельныя фэсты і кірмашы, дапамагаў у працы бацьку. Свае дзіцячыя прыгоды апісаў у кнізе апаўданаў-ўспамінаў “Пялёсткі”. У “Незапрошаных візіцэрах” расказвае пра таёмнае наведванне з сябрамі княжай бібліятэкі ў палацы, у “Пажары” рас-

павядае, як быў спалены панскі маёнтак, у “Знакамітым пакупніку” прыгадвае аўкцыён, на якім распрадаваліся рэчы манькавіцкага бацькошкі.

Пастаўская зямля, яе маляўнічая прырода і працавітыя таленаві-

табе ў спадчыну, як самы вялікі скарб свой...

Замілаванне да народнай творчасці было ў мяне ад малых гадоў і ідзе са мной усё жыццё.

Хата, начлег, млын, да якога прыезджалі памольшчыкі з роз-

доўжылася амаль 20 гадоў. Дубоўка падарыў школе кінаапаратуру, бібліятэку, выпісваў на школу часопісы, кнігі. Школьнікі ў адказ на клопаты збіралі і пасылалі земляку лісце бруснічніку, іншыя лекавыя травы.

Сядзібны дом Дручкіх-Любецкіх і мост цераз Мядзелку

тыя людзі зрабілі моцны ўплыў на светапогляд будучага паэта. Хоць у родных мясцінах Дубоўка жыў толькі да 14 гадоў, і Першая светная вайна прымусіла сям’ю выехаць у Расію, аднак “залатыя зярняты” беларускай мовы, мясцовая культура і фальклор нават у самыя цяжкія часіны жывілі душу паэта. “Я ніколі не вучыўся ні ў якіх беларускіх школах, — успамінае У. Дубоўка, — усё маё веданне беларускай мовы — ад маці і з вёскі. Вось чаму я маю поўную падставу называць беларускую мову — матчынай мовай... У вёсцы я чуў толькі беларускую мову. Вось чаму мне так запала яна ў душу і сэрца. Некаторыя дзівяцкія: “Вы ніколі не вучыліся ў беларускіх школах, пражылі бадай усё жыццё за межамі Беларусі, а мову ведаеце”. Як жа я не ведаць, калі яна родная! Як жа я не любіць, калі яе стваралі на працягу вякоў твае продкі, гаварылі на ёй, перадалі

ныя вёсак, — гэта былі наша школа, наша бібліятэка, наша радыё — уся наша пачатковая адукацыя. А песні... Ідуць са жніва, з поля маці, суседкі ды спяваюць:

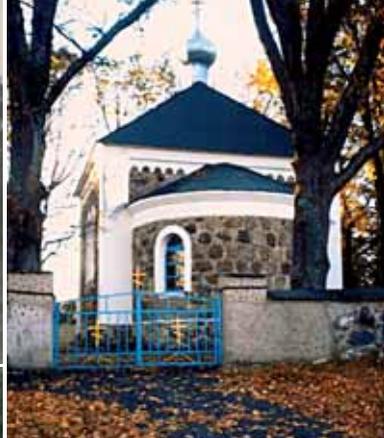
А пара дамоў, пара-а-а-а...

Ужо ўзышла

вячэрняя зара-а-а-а...

І цяпер гучаць тыя песні мне”.

Большую частку жыцця Уладзімір Дубоўка правёў далёка ад Беларусі. Але пасля выгнання, рэабілітаваны, у 1957 годзе, вярнуўшыся з Сібіры, ён прыезджае ў родныя мясціны, наведвае Паставы, Манькавічы, Агароднікі. Сустрэча з роднымі краявідамі надала новы імпульс ягонай творчасці, стала другім нараджэннем паэта Дубоўкі. Ён сустракаўся з мясцовымі жыхарамі, са школьнікамі. Дзеціям вельмі спадабаўся “дзядуля з белаай барадой”. Па ініцыятыве настаўніцы Н. С. Храпавіцкай паміж вучнямі Манькавіцкай школы і паэтам завязалася перапіска, якая

Царква ў Манькавічах

З 1958 года Уладзімір Дубоўка жыў у Маскве і на радзіму больш не прыезджаў. У апошнія гады жыцця, асабліва пасля пахавання сястры, ён часта загаворваў з жонкай пра смерць. Адночы выказаўся так: “Цяпер мне трэба падшукаць сабе месца. У Манькавічах — не хачу, там дрэнныя могілкі, добра было ў Язах, але я не ведаю, што там цяпер...”. Памёр паэт 20 сакавіка 1976 года ў Маскве.

Землякі імкнуцца ўшаноўваць памяць пра паэта. У 1996 і 1999 гадах каля Манькавічаў праводзіліся літаратурныя семінары, прысвечаныя творчасці пісьменніка. У Паставах адна з вуліц носіць яго імя, і Пастаўскай дзіцячай бібліятэцы нададзена імя Уладзіміра Дубоўкі. Сёлета ж 22 чэрвеня ў чытальнай зале гэтай бібліятэкі прайшла вечарына, прысвечана творчасці паэта. Сабраліся мясцовыя літаратары, члены Таварыства беларускай мовы, работнікі ўстаноў культуры і адукацыі, аматары паэзіі. Усім было прыемна яшчэ раз супольна згадаць пра вялікага земляка, пачытаць ім напісанае.

Ігар Пракаповіч,
настаўнік географіі СШ №1 г. Паставы

АДЛЮСТРАВАННЕ

З Начы прыйдзе прывітанне

Пётр Арэшка

На мастацкай паштоўцы “Сядзібны дом Чарноцкіх” адлюстраваны помнік архітэктуры з вядомай на Ляхавіччыне вёскі

Далёка не ўсе старыя сядзібы, маёнткі, фальваркі беларускія сёння падключаны ў жывую плынь турысцкіх маршрутаў. Яно і зразумела: у першую чаргу варты зберагчы, ажывіць такія знакавыя згадкі пра мінуўшчыну, як храмы ці замкі накішталт Нясвіжскага, Мірскага, Лідскага... А цяпер, дарэчы, ужо ідзе збор ахвяраванняў на аднаўленне і замка Навагрудскага: ад яго войны і час пакінулі толькі рэшкі. Але — час не проста збіраць камяні, але і шырэй раскаваць у свеце пра тое, чым можам ганарыцца. І тут цікавыя магчымасці дае пошта. Таму прыклад — выпушчаная сёлета мастацкая паштоўка “200 гадоў з часу пабудовы Міхалам Чарноцкім сядзібнага дома ў вёсцы Нача Ляхавіцкага раёна Брэсцкай вобласці” з арыгінальнай маркай.

Гісторыкі сцвярджаюць: сядзіба, закладзеная прадстаўніком знакамітага шляхецкага роду Чарноцкіх, узводзілася ў 1810-15 гадах. Яна ўключала як сядзібны дом, адлюстраваны на паштоўцы, так і парк з вадаёмам на рэчцы Начы, флігель, сад, вялікі гаспадарчы двор. Рабілася ўсё моцна, адмыслова, і толькі ў 1910-м годзе быў перабудаваны паводле праекту скульптара А.Кжыжаноўскага. Так і ацалеў ён да нашых дзён, цяпер гэта — помнік архітэктуры класіцызму XIX стагоддзя.

Мастацкую выяву прыгожага Начаўскага дома для паштоўкі зрабіла Ганна Малаш. Прызначана картка для перасылкі ў межах Беларусі. Аднак, падаецца, адправяцца такія паштоўкі, з дадатковымі маркамі, па ўсім свеце.

Яскравы след гераічнага Грунвальда

Ад продкаў нам дасталася ў спадчыну крылатая фраза: “Ва ўсялякай вайне ўдачу кожны прыпісвае сабе, а віну за няшчасці ўскладае на іншага”. Тое ж тычыцца і Грунвальдскай бітвы, пра якую напісана мноства кніг і артыкулаў, але большасць з іх выдана ў Польшчы, Расіі, Украіне, Літве. У кожнай краіне ёсць цяпер свая версія пра долю ўдзелу ў даўняй перамозе. І лічылася гэтае свята то больш літоўскім, то польскім, то рускім, і нават татарскім — толькі не беларускім. Між тым перамога пад Грунвальдам — гэта адна з самых гераічных старонак у жыцці нашага народа.

Іда Ганчаровіч

Напярэдадні 600-годдзя знамянальнай бітвы ў выдавецтве “ФУАінфарм” выйшла кніга “Грунвальд, 15 ліпеня 1410 года”. Яна прысвечана вайне 1409–1411 гадоў Вялікага Княства Літоўскага і Каралеўства Польскага супраць Тэўтонскага ордэна, рашаючай бітве гэтай вайны. У кнізе аргументавана даказваецца: роля нашых продкаў у перамозе пад Грунвальдам была вельмі важнай. Аналіз гістарычных падзей

напярэдадні вайны, намераў і сілаў бакоў, дакладнае, да дробязей апісанне рыцараў і харугваў, якія прымалі ўдзел у баях, — усё гэта ўзмацняе давер да аповеду.

Па падліках аўтара кнігі Анатоля Тараса, Тэўтонскае войска налічвала 27 тысяч воінаў (51 харугва). Ім супрацьстаялі 32 тысячы воінаў караля Ягайлы і Вялікага князя Вітаўта. Яны складалі 91 харугву, з іх 49 — з Кароны Польскай і 42 — з Вялікага Княства Літоўскага. Адпаведна жыхары гістарычнай і сучаснай

тэрыторыяў Беларусі выставілі 31 харугву, Украіны — 7, Жамойціі (Летувы) — 3, Расіі — 1. Многія з беларускіх харугваў, у тым ліку Гарадзенская, увогуле не вярнуліся з поля бою, былі цалкам знішчаны. Яны прынялі на сябе першы ўдар і выратавалі асноўныя сілы, якія не здолелі хутка перагрупавацца.

Усё гэта — важкая аргументацыя на карысць нашых продкаў-беларусаў, хаця некаторыя даследчыкі падкрэсліваюць: такога наймення тады і не было. Але ж яны называліся раней “русінамі”, “літвінамі” (толькі не “жамойтамі” і не “літоўцамі”!), “пінчукамі” і гэтак далей. Па сутнасці ж — жыхары нашых гарадоў і вёсак. У пацвярджэнне сваіх слоў аўтар спасылваецца на кнігу Аляксея Мікуліча “Беларусы ў генетычнай прасторы”, дзе гаворыцца: “Даказана, што нашы продкі генетычна не мяняліся на працягу 3000 гадоў, і на тэрыторыі Беларусі не было міграцый. Таму зусім не важна, як мы называліся тады. Важна іншае — на гэтай тэрыторыі жылі беларусы”. У падтрымку высновы аўтара кнігі хочацца прывесці і такі аргумент: як сведчыць летапісец Ян Длугаш, перад пачаткам бітвы ўсё войска заспявала “Багародзіцу”. А гімн гэты быў напісаны на старабеларускай мове! На той самай, што і прадмовы да перакладаў Бібліі, зробленых Францыскам Скарынам.

Дарэчы, што будучы розныя ацэнкі гэтай кнігі. Але аўтар заслугоўвае павагі за спробу аб’ектыўна паказаць гераічную старонку гісторыі нашага народа. Ён расказаў пра падзеі Грунвальда, пра асобаў нашай супольнай гісторыі.

Грунвальдская бітва 15 ліпеня 1410 года стала паваротным момантам у лёсе не толькі ўсёй Кароны Польскай, усяго Вялікага Княства Літоўскага, але і ўсёй Еўропы. Разгром аб’яднаным войскам, у якое акрамя славян уваходзілі і балты, і татары, і нават армяне, паслужыў канцом прасоўвання крыжаносцаў на ўсход. Пачынаючы з перамогі 1410 года, піша аўтар, на беларускія землі пяць стагоддзяў “не ступала нага нямецкіх ваякаў”. Таму гэты юбілей адзначаецца намі як супольнае свята.

ФАРБЫ ЛЕТА

Пленэр у глыбінцы, альбо Святло сяброўскіх вачэй

На Беларусі шмат маляўнічых мясцін, якія здаўна вабяць айчынных і замежных мастакоў. Сёлета творцаў з Расіі паклікала Дзяржыншчына.

Лявон Целеш

Вядома ж, краявіды нашай Бацькаўшчыны можна называць і някідкімі. Аднак, калі ўгледзецца ў вочы тысяч азёр і рэчак, адчуць гармонію бярозавых і дубовых гаёў, светла-блакітных палёў ільну, то наш край, часам кажуць госці, прыцягвае да сябе з нейкай асаблівай, магнетычнай сілай. Як вядома, менавіта ў сваёй сядзібе Здраўнёва, пад Віцебскам, вялікі рускі мастак і педагог Ілья Рэпін стварыў знакамітыя карціны «На Заходняй Дзвіне», «Касец-ліцвін», «Беларусь». Зачароўваюць прыгажосцю і краявіды Міншчыны. І не выпадкова ўжо шэсць гадоў запар на Дзяржыншчыну, у вёску Вялікае Сяло на летнія пленэры пад назвай «R + Я» выязджаюць з Гомеля таленавітыя дзеці з праблемамі слыху. Іх прывозіць выдатны мастак-педагог Васіль Сідарэнка. Адточ-

ваць майстэрства, спазнаваць саміх сябе, малюючы мясцовыя краявіды, ім дапамагае, па-мацярынску апякаючы юных калег, цудоўная жанчына Наталля Ермаловіч — мастак-педагог, дырэктар Дома народнай творчасці, што працуе ў Вялікам Сяле. Сёлета на два тыдні сюды завіталі па радасць, натхненне і дарослыя прафесійныя глухія мастакі з Расіі. Іх гасцінна сустракала спадарыня Наталля. Пра гэсцей паклапаціліся і мясцовыя ўлады: аддзел культуры Дзяржынскага райвыканкама выдзеліў мастакам у карыстанне мікрааўтобус, а дырэктар Вялікасельскай сярэдняй школы Віктар Залуцкі дапамог ім з жыллём і харчаваннем.

Хто ж яны, нашы расійскія госці? Аляксей Гладкоў жыве і працуе ў Маскве, Анатоль Мікляеў і Міхаіл Гаруноў адпаведна з гарадоў Хімкі і Электросталь

Наталля Ермаловіч з расійскімі мастакамі, якія былі на пленэры ў Вялікім Сяле

Маскоўскай вобласці. Усе яны ў свой час закончылі прэстыжнае Вышэйшае мастацкае вучылішча імя Васілія Сурыкава. А Сяргей Вішнякоў — з Санкт-Пецярбурга, выпускнік Паўлаўскага політэхнікума. Для ўсіх іх менавіта творчасць дапамагае знайсці сваё месца ў жыцці. Іх пейзажы, выкананыя на пленэры, вельмі рэалістычныя, прасякнуты любоўю да прыроды. Летняе наваколле бачыцца гэтым людзям такім прыгожым, зялёным — аж хочацца занурнуць у намалёваную высокую траву, упівацца пахамі лугавых кветак. Крануў мяне і малюнак магутнага, у тры абхват, дрэва, што ўзвышаецца на адной з вуліц Вялікага Сяла. А якая ра-

мантычная атрымалася лазня на ўскрайку вясковай сядзібы, і ў светлым марыве далягляд...

Мастакам з Расіі паказалі і Мінск, цікавыя і памятныя мясціны Дзяржыншчыны і Стаўбоўшчыны. Яны гасцявалі ў Дзяржынскай мастацкай школе, вядомай цяпер на ўвесь свет дзякуючы адметным дзіцячым творам.

Пакідаючы Беларусь, госці падарылі Вялікасельскай сярэдняй школе і Дому народнай творчасці намалёваныя на пленэры карціны. Пакінулі і цёплы сяброўскі ліст, у якім выказалі глыбокую падзяку арганізатарам пленэра: Васілю Сідарэнку, Наталлі Ермаловіч, аддзелу культуры Дзяржынскага рай-

выканкама, дырэктару і педагогам Вялікасельскай школы, усім добразычлівым мясцовым жыхарам за гасціннасць. У лісце, у прыватнасці, гаворыцца: такі пленэр у беларускай глыбінцы — «першая падзея ў гісторыі жыцця глухих мастакоў, бо такія пленэры з удзелам глухих прафесійных мастакоў у Расіі пакуль не праводзіцца». І яшчэ мастакі пішуць, што «непаўторная прыгажосць беларускай прыроды, адкрытыя, добрыя і душэўныя мясцовыя людзі зрабілі на нас вельмі добрае ўражанне». Мастакі выказалі спадзяванне, што такія пленэры будуць і яшчэ.

Што ж, іх беларускія дабрадзеі для такіх кантактаў заўсёды адкрытыя.

І Анёл, і Парыж...

Іван Ждановіч

У акцёраў Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі — новы поспех

Нядаўна ўсе тэатралы гаварылі пра Ігара Сігава. Менавіта ён, вядучы майстар сцэны з мінскага тэатра, выдатна сыграў галоўную ролю ў ірландскай кінастужцы «Дзверы» і першым з беларускіх акцёраў пабываў не так даўно на цырымоніі «Оскар». І вось у калектыве, якім кіруе лаўрэат Дзяржаўнай прэміі, прафесар Валерый Анісенка — новы поспех. Па-першае, актрыса тэатра Ганна Палупанавя атрымала ўзнагароду «За лепшую жаночую ролю» на VII фестывалі беларускіх кінафільмаў — ён праходзіў у Брэсце. У камедыйнай меладраме «Трамвай у Парыж», якую зняў на «Беларусьфільме» рэжысёр Дзмітрый Лось, яна сыграла мастачку Валерыю. Не ўсё ў Леры складваецца ў жыцці, ды ёсць вялікае памкненне да мары: у Парыж... Але, пражыўшы разам з гераіняй з дзесятка неверагодных дзён, напоўненых рознымі кур'ёзнымі падзеямі, міжволі задумваешся: і навошта шукаць шчасце недзе на чужыне, калі яно можа аказацца зусім побач?

Ганна Палупанавя ў ролі Анёла

Па-другое, яна ж, Ганна Палупанавя, атрымала прыз «За лепшую жаночую ролю другога плана» на міжнародным тэатральным фестывалі «Смаленскі каўчэг». Тэатр з Мінска прадставіў там «спектакль пра Марка Шагала» — так вызначаецца яго жанр — пад назвай «Палёты з Анёлам». Ганна сыграла якраз Анёла, прычым незвычайнага: ён прыйшоў у дом Марка Шагала... з чырвоным сцягам. А вобраз славутага мастака ўвасобіў сам рэжысёр-пастаноўшчык, Валерый Анісенка.

Дзякуючы таленавітым акцёрам, цікавым рэжысёрскім работам Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі добра вядомы далёка за межамі, мае шматлікія «Гранпры» і прэстыжныя ўзнагароды міжнародных і айчынных фестываляў тэатральнага мастацтва. І гэта традыцыя, як бачым, прадаўжаецца.

Пра кароткае жыццё гера, яго подзгі, ушанаванне памяці пра слаўнага марскога афіцэра падрабязна расказана ў кніжцы «Казарскі». Прэзентацыя яе нядаўна прайшла ў Севастопалі, у Марской бібліятэцы Чарнаморскага флоту Расіі.

Валерый Барташ, старшыня праўлення Севастопальскага таварыства беларусаў імя Максіма Багдановіча

ГОНАР І СЛАВА

Казарскі, родам з Дуброўна

У Севастопалі, у Марской бібліятэцы Чарнаморскага флоту, адбылася прэзентацыя кнігі пра славутага земляка

Перамога, якую здабыў над варожымі караблямі ў час руска-турэцкай вайны 1828-1829 гадоў наш суайчыннік, можна лічыць міні-Грунвальдам. У бітве за свабодны праход з Чорнага мора ў Басфор рускаму брыгу «Меркурый», якім камандаваў Аляксандр Казарскі, супрацьстаялі два турэцкія лінкоры — «Рэал-бей» і «Селміе». Ды якія лінкоры! Калі рускі карабель быў узброены ўсяго 18 гарматамі, то турэцкія мелі сумарна 184 ствалы: вораг быў у дзесяць разоў мацнейшы. Зыход бою здаваўся настолькі прадвырашаным, што астатнія турэцкія лінкоры спакойна леглі ў дрэйф у чаканні пацешнага відовішча — гібелі або ўзяцця ў палон адзінокага «Меркурыя».

Але рускія афіцэры, сабраўшыся ў кают-кампаніі, прынялі рашэнне змагацца «да апошняй крайнасці», а потым узарваць брыг. Затым уся каманда з 115 чалавек прыняла прычасце. Сілы маракоў былі пам-

Выступае Ірына Гудзім — дырэктар выдавецтва, у якім пабачыла свет кніга

ножаны на смеласць, кемлівасць і хітрасць. У баі, які доўжыўся тры гадзіны, «Меркурый» змяў, нібы нож праз масла, прайшоў паміж лінкорамі, пашкодзіў спачатку адзін, а потым зрабіў небяздольным і другі. Увесь той бой увайшоў у славянскую і сусветную гісторыю як прыклад нязломнасці ў безнадзей-

най сітуацыі.

Памяць пра подзвіг захоўваецца як ва Украіне, так і ў Беларусі. Самы першы помнік, пастаўлены ў Севастопалі — якраз гэтаму знакамітаму ўраджэнцу Дубровенскага раёна Віцебшчыны, з надпісам «Казарскому: Потомству в пример». У Нікалаеве, дзе наш зямляк спасцігаў прыёмы